

L'AMAZÒNIA PERUANA: UN ANY DESPRÉS DE LA MATANÇA DE BAGUA

El conflicte dels pobles ancestrals envers l'explotació multinacional

© Marc Masmiquel / Departament d'Amazonas (Perú)

5 de juny de 2009, Bagua, departament d'Amazonas, Perú: una marxa pacífica de 2.000 indígenes *awajún* i *wampis* sol·licità la derogació d'una sèrie de decrets legislatius contra els drets de les comunitats natives i el compliment del Conveni 169 de l'OIT sobre pobles indígenes (dret a la consulta prèvia sobre qualsevol activitat que n'afecti el desenvolupament i el territori, directament o legislativament).

El govern peruà *blindà* legalment la seva estratègia privatitzadora, la qual cosa provocà un moviment de resistència indígena en resposta a la mortaldat, la contaminació dels rius tributaris de l'Amazonas i l'explotació –sense consulta prèvia– de lots de selva ancestrals per part de multinacionals com Burlington, Repsol, Cepsa, Talismán, Petroperú, Perenco, Dorato o PetroBras. Els *awajún-wampis* es manifestaren

pacíficament per exigir el compliment dels convenis internacionals i la derogació dels decrets que emparen *legalment* l'explotació amazònica, que deixen els habitants ancestrals sense veu ni vot, ni cap altra alternativa més que crear meses de diàleg i defensar la protecció dels ecosistemes dels quals ells són part viva i conscient.

Les forces especials de la policia peruana dissolgueren violentament la marxa indígena. Fou una massacre en què desaparegueren desenes de persones, moriren indígenes i policies; les forces especials usaren armes d'assalt, gasos lacrimògens i mitjans aeris. Les paraules foren silenciades una altra vegada per les bales. Un conflicte que tot just *sobrevisqué* unes quantes setmanes als mitjans de comunicació internacionals. La violència sacsejà Amazonas.

Són societats antigues, més de 50 grups ètnics (7 no contactats), són comunitats organitzades, culturalment actives, un mosaic viu i divers amb coneixements i tecnologia ancestral, més de mig miler de comunitats..., però la intervenció i la privatització dels recursos del subsòl en romp l'equilibri. Pobles indígenes i territori es pertanyen, són inseparables. La seva relació amb el territori és simbiòtica, sense territori no hi ha vida. El concepte de territori és ampli i parla d'integralitat, de bé col·lectiu en interdependència amb la natura. Per als pobles originaris, el propietari del territori és la "mare de la terra", *Pachamama* per als andins, *Nugkui* per als *shuar*, *Kipatsi* per als *ashaninka*, i així per a cada poble.

La conca amazònica és un subcontinent de més de 8 milions de quilòmetres quadrats. Mil rius tributaris nodreixen l'Amazones. El 20% de l'aigua dolça del planeta recorre els seus quasi 7.000 km, a més de conviure amb els insubstituïbles bancs de coneixement dels pobles indígenes. Les 13 famílies etnolingüístiques fan de la selva peruana un puzzle viu de cultures antigues. Les ètnies majoritàries a l'Amazònia peruana són les *awajún-wampis* i la riquesa natural dels sistemes hídrics fa que a la selva de la franja peruano-equatorial s'hagin instal·lat nombroses multinacionals extractives de petroli, gas, fusta i or.

Només a l'Amazònia peruana (61% del Perú) hi ha 25.000 espècies de flora, 3.000 espècies d'orquídies, 7.500 espècies natives, de les quals 4.400 són utilitzades per la població, a més de 3.532 espècies de papallones, 298 espècies de rèptils, 2.000 espècies de peixos, 1.806 espècies d'aus i 333 espècies d'amfibis.

Però aquesta reserva genètica té concessions 49 milions d'hectàrees: el 72% d'aquest territori està a les mans de companyies petroleres, entre les quals hi ha empreses espanyoles que com Repsol opera en més de 5.100.000 ha, o Cepsa, que actua en 4.650.000 ha (l'equivalent al 20% del territori espanyol). L'Estat peruà no respecta el conveni 169 de l'OIT i les empreses s'aprofiten d'aquesta situació. En la lògica mercantilista és normal, per això l'assalt al bosc tropical té el seu punt fort a l'Amazones, el major banc genètic del planeta; i l'amenaça tàctica real per als indígenes són els tractats de lliure comerç (amb els Estats Units i la Unió Europea), porta d'ingrés al gran capital i a l'espoliació neoliberal.

L'extracció d'hidrocarburs comporta una alta degradació del medi ambient. Les conseqüències de la privatització i la contaminació del medi són un fet: entre el 2006 i el 2009 s'han produït mig centenar de vessaments en lots de Pluspetrol, que han generat efectes funestos a 34 comunitats indígenes.

© Marc Masmiquel / Departament d'Amazonas (Perú)

Segons el Ministeri de Salut, el 2006, el 98% dels menors de la zona sobrepassen els límits de cadmi a la sang. La tendència actual de promoure el model del monocultiu en àrees extenses genera una acceleració de l'erosió i augmenta la fragilitat dels sòls, igual que altres formes extractives per a l'obtenció d'aigua, hidrocarburs i fusta.

Un any després de la matança, continua la persecució política de líders i organitzacions indígenes. Les famílies dels morts i ferits segueixen deixant en evidència que l'exploració privada transnacional dels recursos s'anteposa als drets dels pobles originaris. La resposta contra la privatització de l'Amazònia ha estat i és la resistència indígena. Vaig col·laborar en una campanya internacional de denúncia en què vaig establir contacte amb ambientalistes, investigadors *awajún* i autoritats indígenes. El mes d'agost de 2009, amb l'estat d'emergència encara en vigor, i una vegada autoritzat, vaig poder entrar a les seves comunitats com a periodista i investigador de l'ONGD Nou Sud navegant 400 km de riu en canoa. Vaig conviure durant un mes amb indígenes *awajún* i *wampis*, vaig recórrer diverses conques hidrogràfiques, vaig recollir els testimonis de la massacre de Bagua i vaig desenvolupar un *photoreport*. Tot i tots formem part de la mateixa trama de la vida.

Gràcies a l'Editorial Invisible s'ha publicat el llibre de fotografies *Rostros de selva. Resistència indígena en l'Amazònia peruana* (disponible en llibrerries de Palma: Literanta, Àgora i el Museu Es Baluard), que difon i dona suport al Proyecto de Escuela Ancestral, per a la població indígena del riu Cenepa, Amazonas. Es tracta d'una iniciativa dissenyada i implementada des de 2008

per l'ambientalista i especialista en pobles indígenes Diógenes Ampam i secundada per la Canadian International Development Agency (CIDA). El projecte té per objecte la recuperació dels coneixements ancestrals dels pobles *awajún* i *wampis* mitjançant un programa educatiu que es desenvolupa al Colegio Moisés Moreno (comunitat nativa d'Huampami) i a tres col·legis de secundària a Cenepa. Un projecte humil que fa visible l'invisible: la saviesa i el coneixement dels avantpassats. Tristament, una lluita sense apaivagar, però un recordatori permanent envers les víctimes de Bagua i les valentes comunitats en lluita pel seu territori, les seves vides i la seva dignitat.

Marc Masmiquel / marc.masmiquel@gmail.com
Periodista i responsable de projectes de l'ONGD Nou Sud